

Nr 37.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlösning av malmfältspolisorganisationen.

(3:e avd.)

I propositionen nr 27 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 4 december 1953, föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade grunder för en avlösning av malmfältspolisorganisationen.

Genom beslut den 29 juni 1950 uppdrog Kungl. Maj:t åt landshövdingen Bo Hammarskjöld att verkställa utredning rörande den s. k. malmfältspolisens framtida ställning och därmed sammanhängande spörsmål. Utredningen — som antagit benämningen 1950 års utredning angående malmfältspolisen — har den 9 september 1952 avgivit promemoria med förslag i ämnet. Över promemorian har utlåtanden avgivits av länsstyrelsen i Norrbottens län efter hörande av ett stort antal myndigheter, korporationer m. m. ävensom av ett antal andra remissinstanser.

Efter överväganden inom inrikesdepartementet drogs i en promemoria den 7 februari 1953 riktlinjer upp för en lösning, som i vissa delar avvek från utredningens förslag. Över departementspromemorian inhämtades utlåtande från länsstyrelsen i Norrbottens län efter hörande av Kiruna och Gällivare kommuner.

Ärendet har sedan varit föremål för överläggningar mellan företrädare för inrikesdepartementet och länsstyrelsen samt representanter för bolaget och Kiruna stad.

En redogörelse för 1950 års utredning och departementspromemorian samt för yttrandena däröver finnes intagen i statsrådsprotokollet s. 3—20, till vilken redogörelse utskottet tillåter sig att hänvisa.

Mellan utredningen och LKAB har preliminärt överenskommits, att bolaget efter en avlösning av malmfältspolisen i princip skall bestrida löne- och pensionskostnaderna för en överkonstapel och 11 konstaplar i Kiruna samt för en överkonstapel och 3 konstaplar i Malmberget. Med representanter för bolaget har utredningen gjort upp ett förslag till avtal.

Avtalstexten jämte kommentarer till avtalet finnes intagen i statsrådsprotokollet s. 6—8.

Bihang till riksdagens protokoll 1954, 6 saml. Nr 37.

Malmfältspolisen har sin grund i kontrakt mellan staten och LKAB rörande arrendeupplåtelse av viss mark i anslutning till malmfälten. I kontrakten stadgas, att bolaget skall tillhandahålla länsstyrelsen i Norrbottens län erforderliga medel för avlönande av den polisstyrka, som förordnas av länsstyrelsen till ordningens upprätthållande å Luossavaara och Kiiruna-vaara, resp. Malmberget, och närmast därintill belägna områden. Arrendekontrakten skall enligt träffad uppgörelse bestå så länge bolaget uppehåller gruvdriften.

Malmfältspolisen består av 16 man i Kiruna polisdistrikt och 6 man i Gällivare polisdistrikt. Härutöver finnes i dessa distrikt anställd vanlig kommunal polis i enlighet med polislagens bestämmelser, 4 befattningshavare i Kiruna och 19 i Gällivare polisdistrikt. — Malmbergets polisdistrikt har numera indragits och uppgått i Gällivare polisdistrikt. Berörda organisationsförändring måste anses sakna betydelse vid bedömandet av utredningens förslag.

Åtskilliga olägenheter är enligt 1950 års utredning förenade med polisväsendets nuvarande organisation inom ifrågasvarande områden. Dessa anges vara i huvudsak följande.

Beträffande polisorganisationen som sådan framhålles det oegentliga i att polispersonal i samma polisdistrikt har *olika huvudmän*. Den omständigheten att inom samma polisdistrikt finnes dels kommunalt anställd polispersonal och dels personal, anställd jämlikt föreskrifterna i arrendekontrakten, är ägnad att försvåra polisverksamhetens behöriga bedrivande. *Malmfältspolisens bristande mobilitet* är även en betydande olägenhet. Malmfältspolisen anses sålunda icke kunna tagas i anspråk för tjänstgöring utanför de polisdistrikt, vari den är stationerad. LKAB eller representanter för bolaget har i skilda sammanhang även ifrågasatt befogenheten av att använda malmfältspolis inom de delar av polisdistrikten, som ligger så avlägset från områdena för gruvdriften, att polisarbetet där icke kan anses äga något samband med densamma. I Kiruna torde ej heller malmfältspolis författningssenligt kunna tagas i anspråk för den staden åliggande skyldigheten att tillhandahålla reservpolis.

Beträffande malmfältspolispersonalens anställningsförhållanden kan enligt utredningen allvarliga erinringar göras, särskilt i vad gäller *pensionsförhållandena*. Största delen av personalen har icke fått sin pensionsfråga ordnad. De pensionsutfästelser, som meddelats av bolaget, företer dessutom väsentliga brister, främst därutinnan att rätt till uppskjuten pension icke föreligger. Detta förhållande har bl. a. medfört, att befattningshavare vid malmfältspolisen, som anställts i andra polisdistrikt, underlåtit att begära avsked från sin anställning vid malmfältspolisen för att icke äventyra den pensionsrätt, som därstädes tillkommer eller möjligen må tillkomma dem.

Vidare anmärker utredningen, att oklarhet råder rörande malmfältspolisens *tjänsterättsliga ställning i allmänhet*, främst i vad angår frågan i vad mån bestämmelserna i polislagen och övriga författningar rörande polisväsendet är tillämpliga å densamma. Denna oklarhet är uppenbarligen i och för sig en allvarlig olägenhet. Den medför även åtskilliga praktiska nackdelar. Sålunda må nämnas, att ovissheten om personalens rätt

till reseersättning och till ersättning för skada i tjänsten m. m. verkar hämmande på mobiliteten.

Såsom ytterligare skäl för en omorganisation av malmfältspolisen nämner utredningen slutligen, att den oklara gränsen mellan kommunernas och bolagets skyldigheter under senare år upprepade gånger föranlett allvarliga tvister.

Det förslag till en framtida organisation av polisverksamheten i ifrågasvarande områden, som 1950 års utredning angående malmfältspolisen framlagt efter förhandlingar med berörda parter, innebär i korthet följande. Kommunerna övertager hela ansvarigheten för polisväsendet inom områdena. Staten och LKAB träffar avtal om bolagets förpliktelser efter avlösningen. Enligt ett uppgjort förslag till sådant avtal skall LKAB årligen till staten erlægga ett belopp, som skall motsvara lönekostnaderna för 2 överkonstaplar och 14 konstaplar, samt de fortlöpande avgifterna enligt SPA-reglementet för samma antal polismän ävensom ett engångsbelopp, motsvarande engångsavgifterna enligt samma reglemente för nyssnämnda 16 polismän. Staten övertager härvid alla bolagets förpliktelser till följd av pensionsutfästelser, som bolaget meddelat personal, som är anställd vid malmfältspolisen. Till kommunerna skall enligt utredningens förslag såsom statsbidrag utgå de belopp, som LKAB skall årligen betala till staten och därutöver till Kiruna stad 50 procent av avlöningskostnaderna för 1 biträdande överkonstapel, 2 kriminalkonstaplar och 1 poliskonstapel. Såväl Kiruna som Gällivare berättigas därjämte att vinna inträde i SPA för all nuvarande och blivande personal i kommunerna, utan skyldighet att erlægga engångsavgifter för nuvarande personal. Såsom förutsättning för åtnjutandet av dessa förmåner skall gälla, att kommunerna förbinder sig att den 1 juli 1953 övertaga hela ansvarigheten för polisväsendet inom kommunerna, att övertaga samtliga tjänster vid malmfältspolisen, att övertaga den personal, som vid avlösningen varaktigt innehar eller uppehåller tjänsterna samt att svara för de på tiden därefter belöpande, huvudmannen åvilande kostnaderna för polismännens pensionering. På statsverket skulle ankomma att bestrida vissa pensionsförmåner för tjänstlediga och förutvarande befattningshavare vid malmfältspolisen.

För egen del är departementschefen ense med utredningen om att endast en huvudman för polisväsendet i envar av kommunerna bör finnas samt att kommunerna själva bör övertaga huvudmannaskapet. Departementschefen delar även utredningens mening att allt samband i polishänseende mellan LKAB och kommunerna bör upphöra. Vad angår förhållandet mellan staten och bolaget, anser sig departementschefen i princip böra tillstyrka det avtalsförslag, som utredningen framlagt.

Beträffande förhållandet mellan staten och kommunerna efter en avlösning av den nuvarande organisationen har utredningen ansett, att kommunerna icke bör berövas den förmånsställning de genom malmfältspolisen

haft i jämförelse med andra kommuner när det gällt polislagens föreskrifter att bekosta polisväsendet. Utredningen har därför ansett skäligt, att de tillförsäkras ett statsbidrag, som icke i någon högre grad avviker från den förmån, som malmfältspolisorganisationen inneburit. För egen del vill departementschefen av principiella skäl icke förorda en lösning, som vid sidan av polislagen och övriga gällande författningar tillförsäkrar dessa kommuner fortlöpande förmåner, som leder till ökade utgifter för statsverket. Departementschefen kan alltså icke tillstyrka föreslaget 50-procentigt statsbidrag till fyra polismän i Kiruna och ej heller det av bl. a. 1951 års pensionsutredning avstyrkta förslaget om SPA-anslutning för polismännen i staden. Däremot har departementschefen ej något att erinra mot att kommunerna — om de medverkar till frågans lösning — beredes den förmånen, att staten till dem utbetalar det årliga bidraget från LKAB. Vidare anses skäligt, att kommunerna får någon lättnad vid själva övergången till den nya organisationen och av statsmedel erhåller gottgörelse för huvuddelen av de pensionskostnader av engångsnatur, som sammanhänger med att de blir huvudmän för den då anställda malmfältspolispersonalen. Detta anses för Kirunas del böra ske genom ett engångsbidrag, som till beloppet motsvarar stadens kostnader för att tillförsäkra ett visst antal befattningshavare vid malmfältspolisen samma pensionsförmåner som om de varit anställda hos kommunen under den tid som motsvarar deras anställning vid malmfältspolisen. Med hänsyn till grunderna för bolagets betalningsåtagande anses detta antal lämpligen böra bestämmas till högst 12 av de befattningshavare, som vid avlösningen varaktigt innehar eller uppehåller tjänster vid malmfältspolisen i staden. Det förutsättes, att staden bereder motsvarande pensionsförmåner åt de befattningshavare, som må komma att överstiga det antal för vilka bidrag sålunda lämnas. Beträffande Gällivare, som ju enligt gällande bestämmelser äger rätt att SPA-ansluta sin polispersonal, får denna kompensation ske på sätt som utredningen föreslagit, alltså genom att kommunen befrias från engångsavgifter enligt 18 § 3 mom. SPA-reglementet. Utredningens förslag att befattningshavare vid malmfältspolisen med pensionsutfästelser från LKAB, som övergår till tjänst vid polisväsendet i Kiruna stad eller Gällivare kommun, icke bör få sämre pensionsförmåner än vad de skulle ägt åtnjuta enligt bolagets pensionsreglemente anser departementschefen vara riktigt. I vad avser de polismän, som kommer att anslutas till SPA, tillstyrkes vad utredningen föreslagit härom. I övrigt anses det böra ankomma på vederbörande kommun att sörja för att ifrågakommande polismän tillgodoses på föreslaget sätt.

Sammanfattningsvis innebär den av departementschefen förordade regleringen av förhållandet mellan staten och kommunerna, att Kiruna stad skulle erhålla — förutom vanligt bidrag till reservpolisen — dels LKAB:s årliga, på staden belöpande bidrag, och dels ett engångsbelopp såsom bidrag

till pensioneringskostnaderna för högst 12 polismän. Gällivare kommun skulle, såsom även utredningen föreslagit, erhålla dels på kommunen belöpande del av LKAB:s årliga bidrag — varvid statsbidraget enligt polislagen skall minskas på sätt utredningen föreslagit — dels rätt till SPA-anslutning för all polispersonal utan att behöva erlägga engångsavgifter.

Såsom en förutsättning för åtnjutandet av de utöver gällande författningar tillstyrkta förmånerna skall gälla, att kommunerna övertager dels samtliga tjänster vid malmfältspolisen och dels den personal vid malmfältspolisen, som är villig att övergå i kommunernas tjänst. De enskilda befattningshavarna anses därvid såsom ovan i visst hänseende framhållits och i vissa remissyttranden uttalats icke efter avlösningen böra beredas sämre avlöningsförmåner i något avseende än vid anställningen hos malmfältspolisen. Kommunerna skall efter övertagandet svara för de på tiden därefter belöpande, huvudmannen åvilande kostnaderna för vederbörande polismäns pensionering — såvitt avser polismännen i Gällivare beräknade efter de pensions- och tjänståldrar, som gäller enligt SPA-reglementet.

Efter avlösningen skall de bestämmelser, som är tillämpliga på polisväsendet i allmänhet, gälla även polisen i ifrågavarande kommuner. Departementschefen kan alltså icke tillstyrka det i remissyttrandet av länsstyrelsen i Norrbottens län framförda förslaget om att utsträcka mobiliteten för dessa poliskårer utöver vad som gäller enligt polislagen.

Vad beträffar pensioner åt avgångna och tjänstlediga befattningshavare vid malmfältspolisen tillstyrkes förslag av utredningen att staten skall bära kostnaderna för sådan pensionering. Vad utredningen anfört rörande den närmare regleringen av dessa pensionsfrågor har icke givit departementschefen anledning till erinran. Dock anses reduktion av livräntebeloppen i vissa fall, då denna förmån sammanträffar med pension från annat håll, böra ske i enlighet med vad 1951 års pensionsutredning uttalat.

Avlösningen föreslås skola ske den 1 juli 1954, vilket föranleder vissa jämkningar i avtalsförslaget.

Det förslag, som framlagts, har utarbetats efter förhandlingar mellan företrädare för inrikesdepartementet, länsstyrelsen, representanter för bolaget och Kiruna stad, vilka förklarar sig vilja biträda en lösning efter dessa linjer. För Kirunas del har detta skett genom beslut av drätselkammaren i staden den 25 september 1953.

Merutgifterna för statsverket i förhållande till nuläget i anledning av vad här föreslagits kommer att bestå i *dels* ett årligt bidrag enligt polislagen till 2 extra poliskonstaplar i Gällivare, ca 3 800 kronor, *dels ock* ett direkt engångsbidrag till Kiruna stad för pensioneringskostnader, uppskattningsvis 300 000 kronor, varifrån emellertid kan avräknas LKAB:s engångsbidrag om ca 278 000 kronor. Härtill kommer vissa indirekta bidrag till Gällivare polisdistrikt genom befrielsen för polisdistriktet att erlägga engångsavgifter till SPA jämte statens bidragsgivning till pensionerings-

kostnaderna vid anstalten; dessa indirekta bidrag kan uppskattas till ca 300 000 kronor såsom engångsbidrag och ca 4 000 kronor såsom årligt bidrag. Slutligen skulle statsverket vidkännas kostnader för pensionering av viss avgången personal.

För Gällivare kommun beräknas uppstå en ökad årlig nettokostnad av storleksordningen 20 000 kronor och för Kiruna stad en årlig kostnadsökning av storleksordningen 100 000 kronor, som dock delvis kompenseras genom engångsbidraget om ca 300 000 kronor.

LKAB:s olika bidrag föreslås skola tillgodoföras anslaget till Bidrag till den lokala polisorganisationen å landsbygden m. m., från vilket anslag även torde få utbetalas de direkta statsbidragen till Kiruna stad och Gällivare kommun. De indirekta bidragen kommer att belasta vederbörligt anslag under tolfte huvudtiteln.

Utskottet. Vid ett bifall till förslagen i förevarande proposition kan en enhetlig organisation av polisväsendet i staden Kiruna och Gällivare kommun åvägabringas. Delade meningar råder icke om önskvärdheten av att endast en huvudman för polisväsendet skall finnas i envar av dessa kommuner och icke heller om att huvudmannaskapet bör övertagas av kommunerna. På grund härav och då utskottet finner vad departementschefen förordnat innefatta en tillfredsställande organisation och lämplig avvägning mellan de i viss mån mot varandra stående ekonomiska intressena i denna fråga, tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 4 december 1953 förordade grunder för en avlösning av malmfältspolisorganisationen.

Stockholm den 9 mars 1954.

På statsutskottets vägnar.

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Näsgård, Leander, Gillström, fröken Andersson, herrar Hesselbom, Gustaf Andersson, Sundelin, Einar Persson, Boman, Erik Svedberg, Elfving och Bengtson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmborg i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Ståhl, Lindholm, Rubbestad, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Hoppe, fröken Elmén, herrar Jansson i Kalix, Onsjö och Birke.